

TÁPLÁLKOZÁSI STRUKTÚRÁNK FELSZABADULÁS UTÁNI VÁLTOZÁSA KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TEJ- ÉS TEJTERMÉKFOGYASZTÁS IDŐBENI ÉS TERÜLETI ALAKULÁSÁRA

ABONYINÉ PALOTÁS JOLÁN—MOHOLI KÁROLY

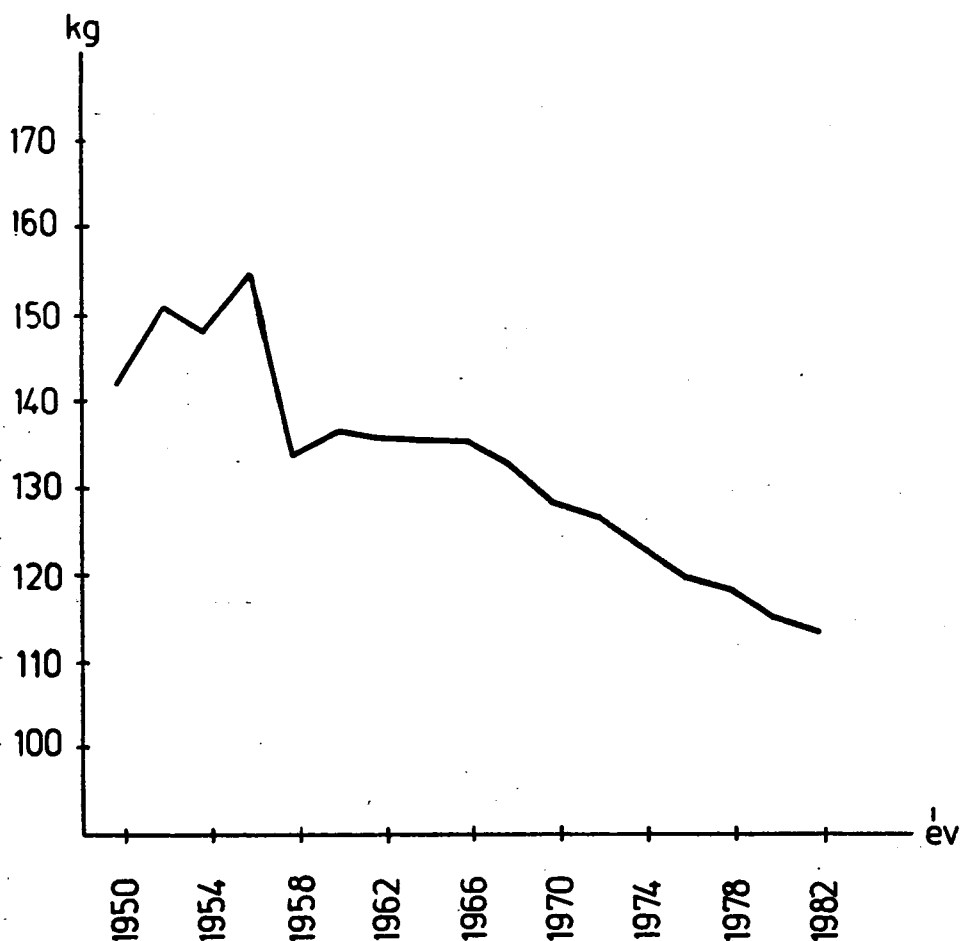
Minden ország lakosságának táplálkozási szerkezete számos sajátos jellemzővel rendelkezik. Vannak olyan országok, amelyeknek táplálkozási szokásai egymáshoz közelebb állnak, másoké pedig több szempontból eltérnek. Nagyon sok tényező befolyásolja egy nagyobb térség pl. egy ország táplálkozását, így többek között az életszínvonal alakulása és a nemzeti szokások stb. Természetesen egy adott országon belül, ugyanabban az időpontban (vagy időszakban) is a család jövedelmétől, összetételétől, hagyományaitól és szokásaitól stb. függően nagyon differenciált, mégis a mindenkor adott országos átlagos helyzet figyelembe vételével kirajzoldóik egy hosszabb-rövidebb időszakban érvényesülő tendencia, amelyet pozitívan, illetve negatívan értékelünk. Tanulmányunkban 1950-től, 1982-ig terjedő időszakban érvényesülő tartós folyamatok bemutatását tűztük célul.

A vizsgálat alapjaként kiválasztottuk azokat a legfontosabb élelmiszereket, amelyek fogyasztásának alakulása leginkább jellemzi az utóbbi évtizedekben bekövetkezett változások irányát és mértékét. Ezek a következők: hús, húskészítmények és hal, továbbá zsiradék, tojás, tej- és tejtermék, cukor, burgonya, liszt és rizs. E felsorolt élelmiszerek egy főre jutó alakulását szemléltetik a mellékelt ábrák. A három évtizedes fogyasztás alakulása terén tartósan érvényesülő tendenciát, az ábrákból leolvashatjuk. Ezek lehetővé teszik, hogy a fogyasztási struktúraváltozás fő irányain kívül, az ütem különbségeket is érzékeltessük.

Örvendetes, hogy a lakosság életszínvonalának emelkedésével számottevő mértékben csökkent a szénhidrátfogyasztás mennyisége. A felszabadulás előtt különösen magas volt hazánkban a lisztfogyasztás. E téren markáns változások következtek be. Az 1950. évi 142,1 kg-os egy főre jutó liszt- és rizsfogyasztás 113,3 kg-ra esett vissza. Az egy főre jutó évi liszt- és rizsfogyasztás három évtizedes alakulását mutatja az 1. ábra. Itt kell szólnunk a cukorról is, amelynek fogyasztása oly mértékben nőtt, hogy túlhaladta az egészségesnek tartott normát.

Ugyancsak általában pozitív változásnak ítélni lehetjük a „szegényes” táplálkozást jellemző igen magas burgonyafogyasztási szintünk számottevő csökkenését is. (2. ábra.) E téren bekövetkezett kedvező változás a liszt- és rizsfogyasztásnál is nagyobb mértékű. A táplálkozás-tudományi kutatások eredményei szerint a burgonya tápértéke és emésztési tulajdonságai miatt a legegészségesebb élelmiszerek egyike, ezért, a jelenlegi szintre való csökkenése meghaladja a kívánatos visszaesést. A fogyasztás némi növelése lenne optimális. 1950-ben hazánkban 108,7 kg volt az egy főre jutó burgonyafogyasztás, mely 1954-re 113,1 kg-ra emelkedett. Ettől kezdve változó ütemben ugyan, de folyamatosan csökkent egészen 1978-ig, (60,6 kg/fő), amikor a további csökkenés helyett ezen érték körüli ingadozás volt várható. Itt

Az egy főre jutó évi liszt- és rizsfogyasztás trendje

1. ábra

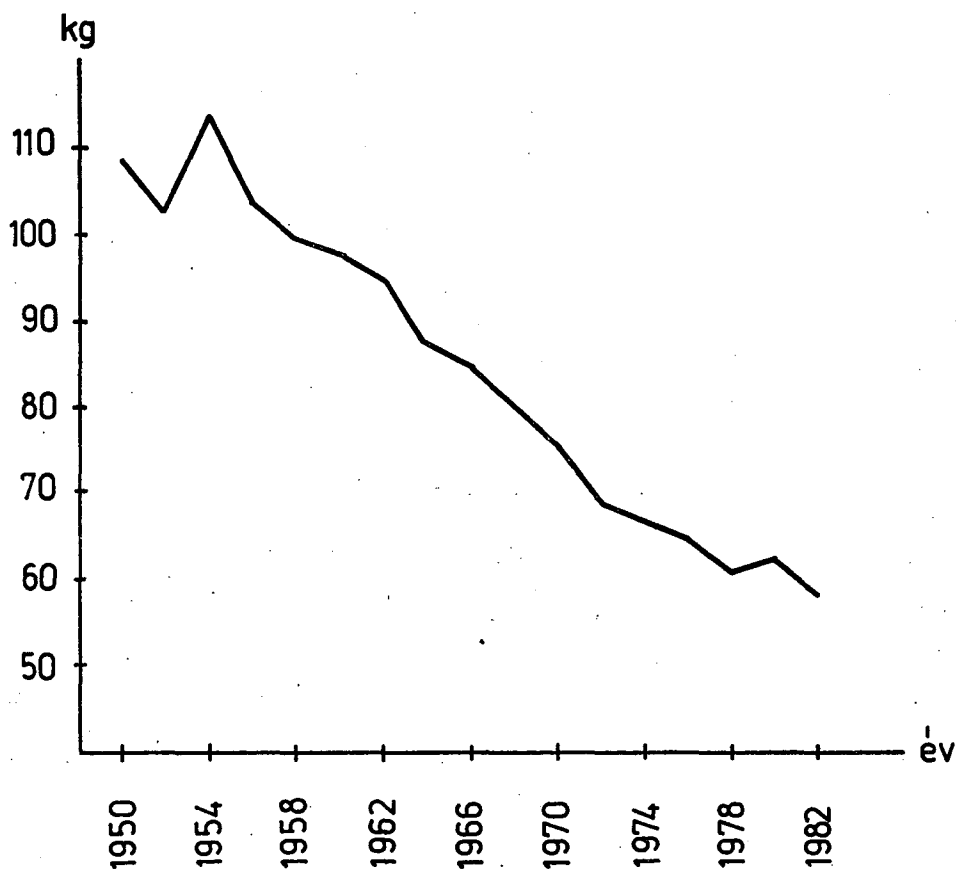
kívánjuk megjegyezni azt a tényt is, hogy tíz év óta alig változik a burgonyatermesztésünk volumene.

Hazánk sajátos fogyasztási szokásai következtében már az 50-es években is magas volt (18,7 kg/fő) a zsiradékfogyasztás. Később a magas érték enyhén tovább emelkedett, (3. ábra). Az, hogy a zsiradékfogyasztás volumenének növekedése az élétszínvonal emelkedésével sem csökkent, azzal magyarázható, hogy a hús árszínvonalának emelkedése meghaladta a zsiradékét. Érdekes a zsiradékfogyasztás belső struktúrája is. Az 1981-ben az átlagosan elfogyasztott 31 kg-os zsiradékból csak 2 kg esett vajra és mindössze 7 kg étolajra és margarinra. (1970-ben még csak 2,8 kg volt az egy főre jutó étolaj és margarinfogyasztásunk), de további növelése, az állati zsiradékfogyasztás erőteljes csökkentése mellett kívánatos.

A tej- és tejtermékek fogyasztása terén hazánk lakossága sokáig az európai ranglista utolsó helyeit osztotta meg Spanyolországgal és Portugáliával. Az 1950. évi 99 l/fős fogyasztás 1981-re 172,1-re, 1982-re pedig 175 l-re emelkedett, de még messze van az optimális szinttől. A fejlett gazdaságú (és egészségesebben táplálkozó) nemzeteknél 230—250 l körüli a tejfogyasztási érték. A magyar fogyasztási szintnek az Élelmezési- és Táplálkozásutományi Intézet számításai szerint 260—300 l/fő értékűnek kellene lennie. A tejipar a VI. ötéves terv végére 205—215 l/fős fogyasztást tervez, ami nálunk csak a különböző tejtermékek felhasználásával érhető el. Ehhez új termékek bevezetését is tervezik.

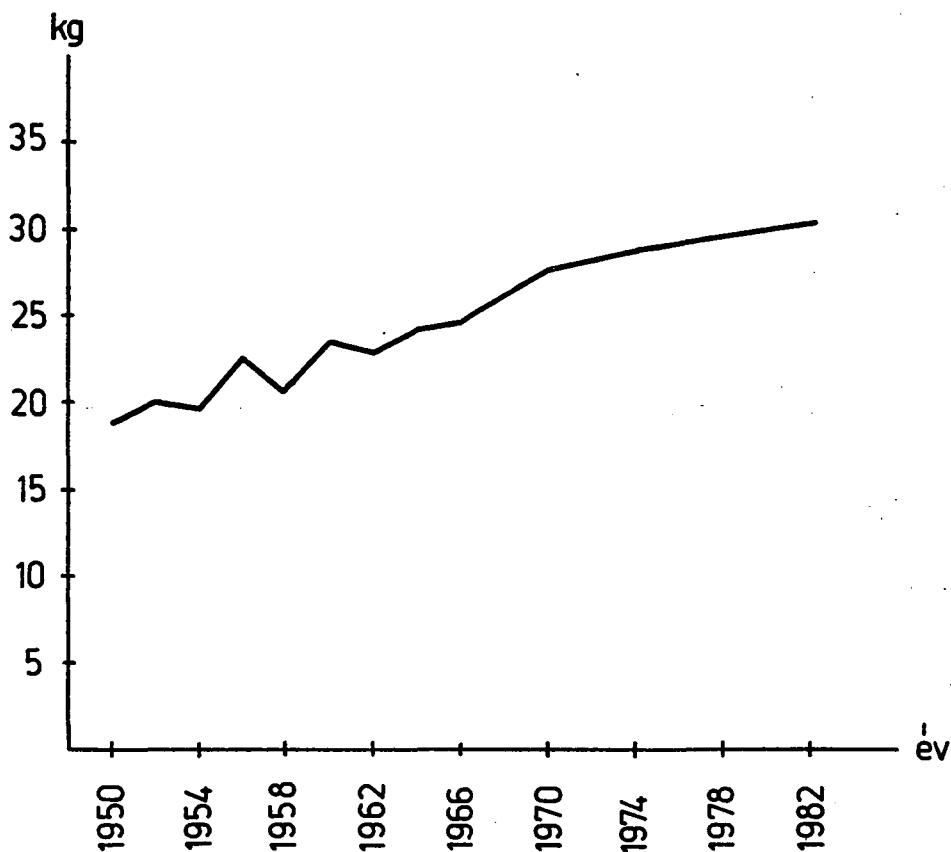
Az egészséges táplálkozás szempontjából kiemelkedő fontosságú a zöldség és a gyümölcsfélék fogyasztása. Ezek általában fehérjében gazdagok, ugyanakkor szénhidrátokban, illetve kalóriában szegények. Magas a vitamin és a különböző ásványi só tartalmuk. Szervezetünk kalcium-, magnézium-, vas-, foszfor- és jódszükségletének legfontosabb forrása. 1960-ban az egy főre jutó zöldség, gyümölcsfélék fogyasztá-

Az egy főre jutó évi burgonyafogyasztás trendje

2. ábra

Az egy főre jutó évi zsiradékfogyasztás trendje

3. ábra

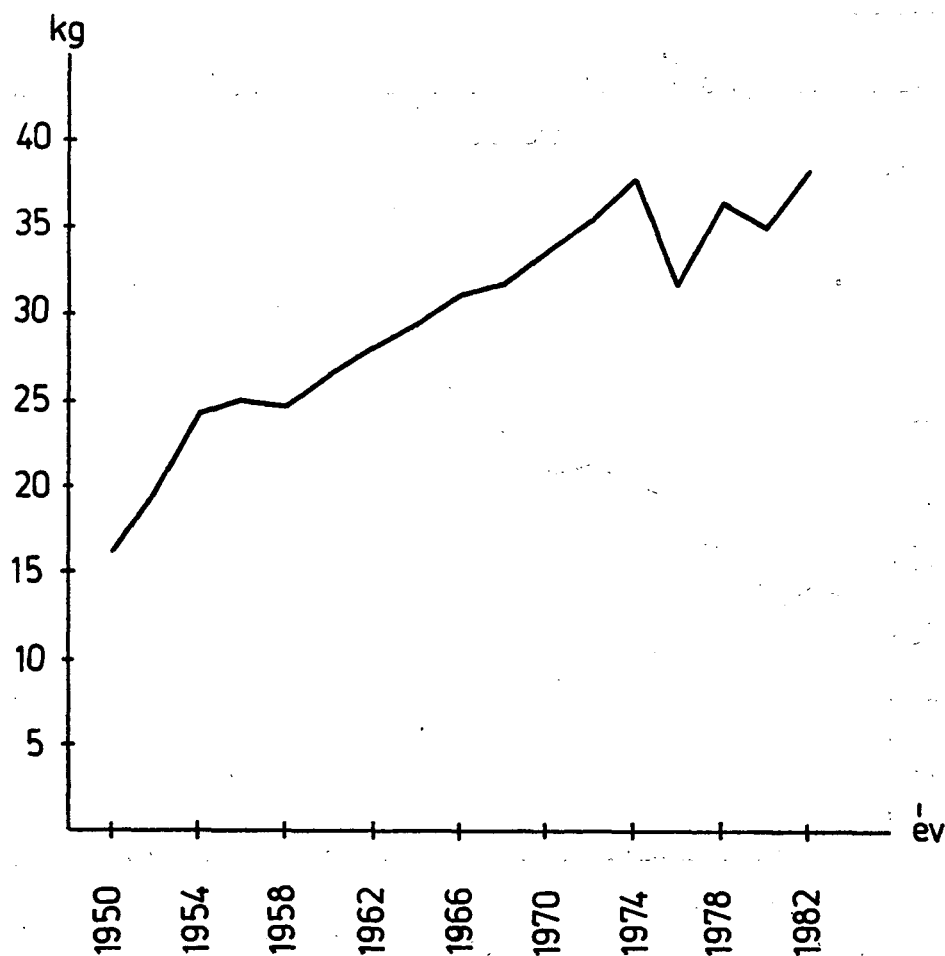
sa 139 kg volt, mely 1980-ra 165 kg-ra emelkedett. Az utóbbi években érezhető — különösen nyári időszakban — a több zöldség és gyümölcs fogyasztásra való tudatos törekvés, míg a téli fogyasztási szint növekedését a jó minőségű félkész- és kész-ételek, valamint a mirelit készítmények segítik. A terjedőben levő kiskertek, valamint a mind változatosabb módon készült főzelékfélék térhódítása is serkentőleg hat a fogyasztás növelésére.

Ismeretes, hogy az egy főre jutó cukorfogyasztás és az életszínvonal között pozitív, korrelációs kapcsolat áll fenn. Ezt az általános összefüggést tükrözi a hazai cukorfogyasztás alakulása is az 1950-es évet követő mintegy 2,5 évtizedben (4. ábra). Ezt követően azonban már nem növekedett az egy főre jutó cukorfogyasztás. Ez pedig azzal függ össze, hogy egy bizonyos szint fölötti fogyasztás az egészségre káros, általában maradandó kóros elváltozást eredményez. Ezt a szintet hazánk lakossága az 1960-as évek végén érte el. Később a fogyasztás növekedési ütemében bekövetkezett törést általában nem a felismerés okozta, hanem a cukor és a különböző édesipari készítmények árának emelkedése.

A vizsgált három évtized során a legalacsonyabb cukorfogyasztás 1950-ben volt, amikor 16,3 kg jutott egy főre, a legmagasabb 1975-ben volt, amikor 39,4 kg-ra emelkedett, 1981-ben 36 kg-ra csökkent, majd 1982-re 38 kg-ra nőtt.

Örvendetes dolog, hogy a hal, hús és húskészítmények összesített fogyasztásának trendje felfelé mutat. Bár e trend egyenesének meredeksége nem túl nagy, mégis töretlen fejlődést tükröz (5. ábra). Különösen a fehérjében gazdag halfélék és a különböző sovány húsok fogyasztási szintjének növekedése kedvező. A hús és húskészítmények 1950-es fogyasztási szintje 34,9 kg volt, mely 1981-re 73,8 kg-ra, 1982-re pedig 76,0 kg-ra emelkedett. A hús és húsfélék fogyasztásában lényeges strukturális változások következtek be, melyeket igen nagy mértékben befolyásolt az egymáshoz

Az egy főre jutó évi cukorfogyasztás trendje

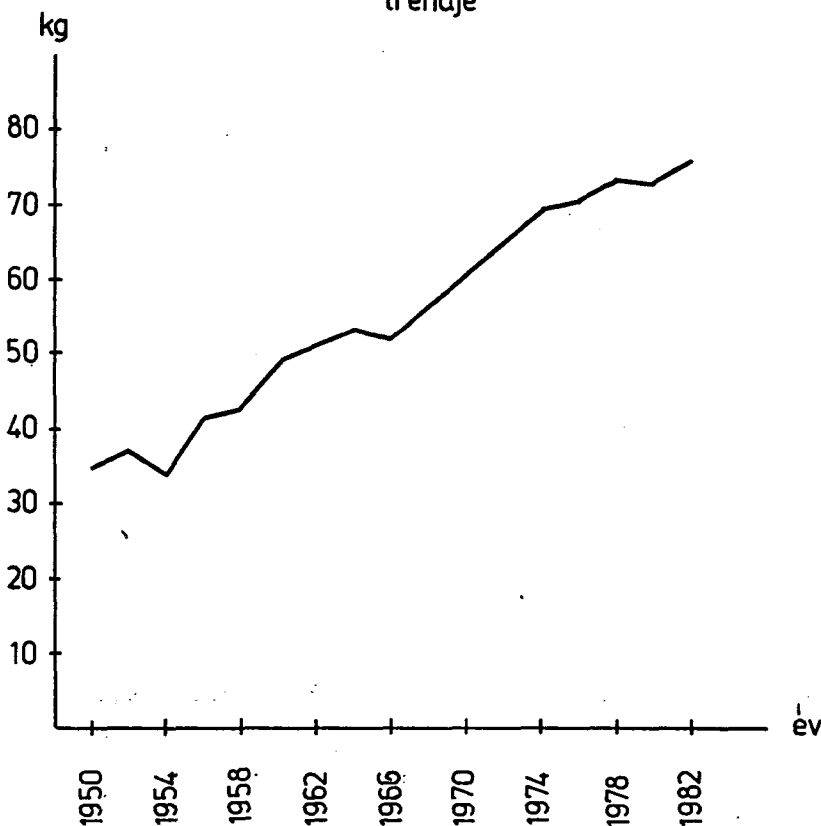
4. ábra

viszonyított relatív árszínvonal változás. Meglepő, hogy néhány %-os „+”, vagy „-” irányú árváltozás is milyen markáns változásokat eredményez a fogyasztási struktúrában. Kiemelve a húsfélék fogyasztásából a halfogyasztást, az 1980. év 2,1 kg/fős értékkel világviszonylatban is igen kedvezőtlen helyen állunk.

Pozitív irányú változást tükröz az egy főre jutó tojásfogyasztás volumenének alakulása (6. ábra). Érdekes, hogy e téren az évi átlagos növekedés mértéke 7,7 db, ami európai viszonylatban is egyedülálló. Ez azt tükrözi, hogy a tojás kedvelt táplálékká vált. Ez nemcsak mezőgazdasági (termelési) tényezőkkel függ össze, hanem a nők fokozottabb munkába állásával is. A dinamikus fogyasztásnövekedést elősegítette a tojástermelés volumenének gyors növekedése is. (Tojástermelésünk 1950-ben 995 millió db volt, mely 1980-ra 4385 millió db-ra emelkedett.) Így a termelés oldaláról biztosítva volt a jelenlegi 315 db/fős fogyasztási szint elérése.

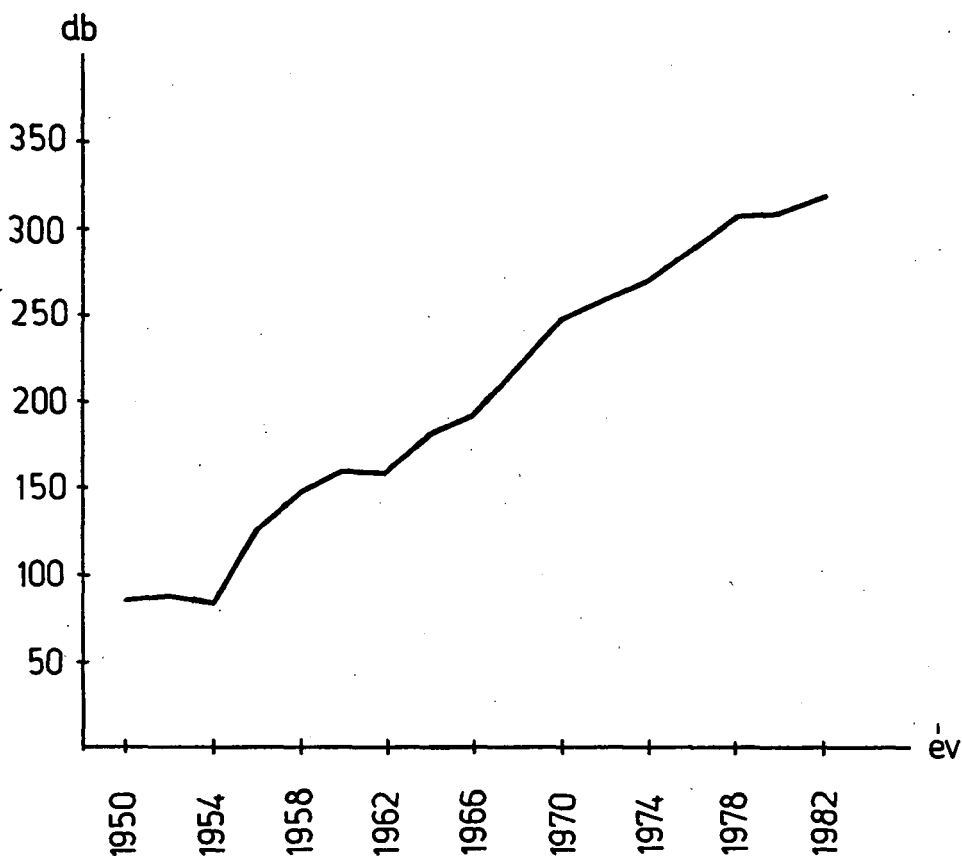
Nem lenne teljes a kép, ha a szesz, bor, sör, kávé és a dohányipar termékek fogyasztásának alakulását mellőznénk. E felsorolt élelmiszeripari, illetve élvezeti cikkek fajlagos fogyasztása még az utóbbi évtizedben is dinamikus változást mutat (1. táblázat).

Az egy főre jutó évi hús, húskészítmények és halfogyasztásának trendje

5. ábra

Az egy főre jutó évi tojásfogyasztás trendje

6. ábra

1. táblázat

Néhány élelmiszer, illetve élvezeti cikk egy főre jutó alakulása

Termék	1970	1980	1981
	évi fogyasztás		
Kávé, kg	1,6	2,9	3,0
Bor, l	37,7	34,8	33,0
Sör, l	59,4	86,0	88,0
Égetett szeszes italok l	5,4	9,3	9,5
Dohány, kg	2,2	2,4	2,3

A táblázat adataiból kitűnik, hogy arányeltolódás következett be a különböző szeszfokú italok fogyasztásában. Míg pl. 1970-től 1981-ig nemcsak az egy főre jutó borfogyasztás volumene, hanem az össz szesztartalmú italokon belüli részesedése

is csökkent, addig a sörfogyasztás 59,4 l/főről 88,0 l-re, az égetett szeszesitalok pedig 5,4 l/főről 9,5 l-re nőtt. A sörfogyasztás 10 évre eső növekedése 48%-os, az égetett szeszesitaloké pedig 76%-os. Ebből következik, hogy a bor rovására az utóbbi két szeszesital mindinkább előtérbe került. A hazai sörpár jelenlegi kapacitása nem fedezi a lakosság mindig növekvő sörszükségletét, de még sem ez a fő probléma, hanem az, hogy hazánk lakossága az egy főre jutó szeszfogyasztásban a „világélvonal”-ba került.

Rendkívül gyors felfutást mutat a kávéfogyasztás is. Tíz év alatt csaknem megkétszereződött a korábbi 1,6 kg/fős fogyasztás. Ha még kiszűrjük a lakosság kávéfogyasztásban részt nem vevő hányadát, akkor még kirívóbban magas ez az intenzitási viszonyszám.

Örvendetes, hogy az egészségre oly káros dohány fogyasztásának növekedési üteme elmarad a fentiektől. E téren 1970-től 1980-ig csupán 0,2 kg-os egy főre jutó fogyasztásnövekedés következett be, de 1981-re ez a szint ismét 0,1 kg-mal csökkent. A dohányfogyasztás relatíve lassú növekedésében szerepe volt a vizsgált időszakban bekövetkezett többszöri áremelkedésnek és az egészségügyi propaganda munkának is.

Mivel lakosságunkat általában már az egészségre káros túltápláltság jellemzi, tudatosan felül kell vizsgálni táplálkozási szokásainkat és a kalóriaszegényebb, de vitaminokban és értékes fehérjékben, (illetve aminosavakban) gazdag, változatos fogyasztási struktúrát kell kialakítani. Tovább kell növelni a tej és a legkülönbözőbb tejtermékek, a tojás, a zöldség, a gyümölcs és a sovány hús (elsősorban hal- és baromfihús-) fogyasztást. Kevesebb cukrot, állati zsiradékot, és cereáliákat kívánatos fogyasztani. A jóminőségű élelmiszerek széles skálája, a magas életszínvonal nem szabad, hogy a fogyasztási szerkezetet egészségtelen irányba terelje.

A felsorolt élelmiszerek közül jelentős tartalékok vannak a fogyasztás növekedése terén, a tej és tejtermékek, valamint a tojás vonatkozásában. Az elkövetkező években, amikor gazdasági növekedésünk lelassul, a fogyasztók körülményei is módosulnak. Ezért várhatóan némi eltolódás következik be a relatíve olcsóbb állati fehérjék fogyasztása felé. Mezőgazdaságunk a tej bőségét biztosítja, és mivel a tej és a tejtermékek fogyasztói árszínvonala nemzetközi viszonylatban is igen alacsony, e téren dinamikusabb növekedésre számíthatunk. A húsfélék fogyasztásában is olyan strukturális változás várható, amely során az eddigienél is nagyobb szerepet kap az olcsóbb baromfihús. A korábbinál számottevőbb lesz — az életszínvonal lassúbb növekedése, illetve rövidebb időszakra vonatkozó stagnálás miatt — az élelmiszerek fogyasztásában a helyettesítő megoldásoknak. Minden valószínűség szerint erősen differenciált mértékben fog érvényesülni a drágább, valamint a helyettesítő élelmiszerek fogyasztása.

Összefoglalva megállapítható, hogy társadalmi-gazdasági fejlődésünk során az életszínvonal emelkedésével és az életkörülmények javulásával lényeges változás következett be a lakosság élelmiszerfogyasztási struktúrájában is. E dolgozat az e téren bekövetkezett nagyobb változásokat, az élelmiszercsoportonként jelentkező fő tendenciákat összegezi. Az egy főre jutó átlagos fogyasztási értékekre támaszkodik még akkor is, ha ezek az értékek (egyedenként, családonként, rétegenként, területenként stb.) nagy differenciáltságot mutatnak.

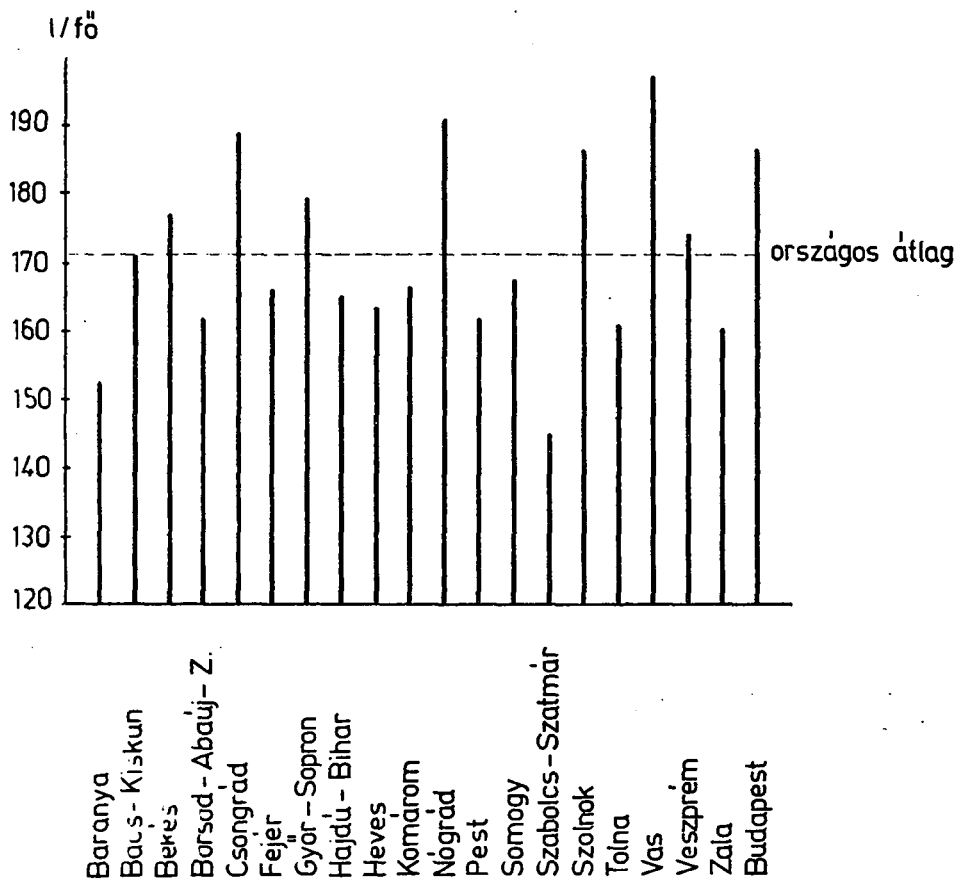
A tej- és a tejtermékfogyasztás időbeni és területi alakulása

A tej és a tejtermékek biológiailag igen fontos könnyen emészthető tápanyagok közé tartoznak, s az emberiség táplálkozásában rendkívül fontos szerepet játszanak. Nagy mennyiségben tartalmazzák a szervezet számára nélkülözhetetlen aminos-

savakat, amelyekkel jól kiegészítik a növényi fehérjét. A tej kalciumban és foszfor-savas sóban, A és F vitaminban gazdag. Egy liter tej tápértéke 8 tojásával, 45 dkg sovány hússal és 2,5 kg zöldséggel egyenértékű (7. ábra). A tej igen fontos népelelmezési cikk, mégis az európai országok közül az utóbbi évek számottevő növekedése ellenére a fogyasztás volumenében kedvezőtlen helyet foglalunk el.

Nálunk a tej és termékei nincsenek kellőképpen megbecsülve és értékelve. Ebben szerepet játszik az is, hogy a fogyasztói szokások sem értékelik reálisan a termékek ezen körét. Magyarország üzlethálózata nincs eléggé szakosodva. Üzleteink nem képesek a termékek széles skáláját fogadni. A szűkebb választék is, a megfelelő hűtés hiányában komoly minőségi károsodást szenved. Objektív okok miatt képtelenek minden terméket hűtőben tárolni. Általában azok a cikkek szenvednek az üzletekben hátrányt, amelyeknél legkisebb az árres. Igen nagy a teljesen, vagy részben veszendőbe ment visszárú volumen a megfelelő hűtés hiányában. Ha az évi

Az egy főre jutó lakossági tej- és tejtermék fogyasztás fehérje alapon

7. ábra

tönkrement termékek értékét berendezések beszerzésére fordítanak, rövid idő alatt megoldódnának a problémáink. Mivel hazánkban az élelmiszerüzletekben zárásig kell, hogy legyen tej, a boltok rárendelnek. A visszáru értékének felét a boltok, felét a Tejipar fedezi. A tanácsok kereskedelmi osztályai azt ellenőrzik, hogy záráskor az üzletekben van-e tej, de, hogy hűtőben van-e, azzal kevésbé törődnek. A termék minőségi károsodása miatt előálló kár országosan évente mintegy 50 millió Ft-ot tesz ki. Annak eldöntése, hogy a visszaszállított tej, takarmány tejpor gyártásra alkalmas-e a károsodás mértékétől függ.

Általában elmondható, hogy a tejipar e gondjainak orvoslása igen tökeigényes. Megoldásához olyan nyugati gépek, berendezések ultraszűrők kellenének, amelyek beszerzéséhez szükséges anyagi fedezetet az ágazat csak hosszú távon képes kigazdálkodni. Mivel a tejipari ágazat szegény, és a problémái nagyok, megoldásukat más források felhasználásával lenne kívánatos biztosítani.

A további vizsgálataink arra irányultak hogyan alakult hazánk tej és tejtermék fogyasztása az elmúlt öt évben és milyen területi differenciáltságot mutat. Kimutatásunkhoz a Tejipari Vállalatok Trösztje, a Piackutató és a Propaganda Osztály számításaira támaszkodtunk. (2. táblázat)

2. táblázat

Az egy főre jutó lakossági összes tej- és tejtermékfogyasztás liter/fő

Területegység	1976	1977	1978	1979	1980
Baranya	123,6	133,2	138,6	147,0	154,0
Bács-Kiskun	122,3	139,2	152,3	160,3	151,5
Békés	125,0	145,0	157,0	160,0	160,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	132,4	144,5	147,1	162,0	155,5
Csongrád	148,9	156,6	160,2	161,6	159,3
Fejér	128,6	136,0	142,8	147,0	153,5
Győr-Sopron	139,7	159,6	152,5	166,8	166,5
Hajdú-Bihar	132,5	132,3	143,2	152,4	150,4
Heves	135,4	141,0	148,4	154,1	157,1
Komárom	129,8	144,5	148,4	157,8	152,7
Nógrád	112,4	113,5	131,9	136,3	136,2
Pest	114,5	131,8	134,6	138,5	148,3
Somogy	138,3	146,0	157,0	156,1	165,7
Szabolcs-Szatmár	101,6	113,0	127,9	122,3	128,5
Szolnok	141,4	152,2	156,5	164,6	160,3
Tolna	128,7	131,6	135,8	141,3	143,5
Vas	167,7	156,6	156,6	165,1	184,2
Veszprém	135,6	139,8	150,1	162,1	157,4
Zala	126,4	144,8	152,3	152,4	147,4
Megyék összesen	129,1	139,5	146,2	153,4	152,5
Budapest	167,8	170,4	169,9	177,0	175,2
Ország összesen	136,7	145,6	150,9	157,2	157,8

Annak ellenére, hogy a tejtermékek fogyasztói árszínvonala nagyon alacsony, mégsem hat a fogyasztás kívánatos szintjének kialakítására elég ösztönzésül.

1980-ban az egy főre jutó átlagos tejfogyasztás 157,8 l volt (vajjal együtt 162,5 l), 1976-ban 21,1 literrel volt alacsonyabb. A növekedési ütem a vizsgált 5 évre viszonylag jónak mondható. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy 1976-ról 1977-re 8,9 literes emelkedés következett be az egy főre jutó fogyasztásban és a fennmaradó három évre mindössze 12,2 literes emelkedés maradt, akkor a növekedési ütem erős csökkenését tapasztaljuk.

A 2. táblázat lehetővé teszi, hogy a fogyasztás területi különböségeit, és ezek időbeni eltéréseit is elemezzük. Megállapítható, hogy a főváros és a megyék egy főre jutó fogyasztási értéke lényeges eltérést mutat Budapest javára. Ez az eltérés 1976-tól 1980-ig az alábbi módon alakult:

1976-ban	38,7 liter/fő
1977-ben	30,9 liter/fő
1978-ban	23,7 liter/fő
1979-ben	24,6 liter/fő
1980-ban	21,7 liter/fő

A fenti idősorból kitűnik, hogy csökken a megyék fogyasztási értékének lemaradása Budapesthez viszonyítva. A főváros egy főre jutó fogyasztása nem nő olyan dinamikusán, mint a megyéké. Ez összefügg azzal is, hogy a fővárosban már 1980-ban átlagosan 175,2 liter/fő volt a fogyasztás, ami a hazai fogyasztási szokásokhoz viszonyítva magas. Bár még ez sem jelent tejből és tejtermékekből „telítettséget”, de a jelenlegi kínálati struktúrával növekedése csak lassabban várható. Ha viszont a tejipar rugalmasan alkalmazkodik az adottságokhoz és az igényekhez, bővíti és korszerűsíti profilját, megújítja termékeit, növeli a választékot, és javítja a minőséget, akkor a főváros lakosságának tejfogyasztása sem áll meg a fenti értéknél.

Meglepő, hogy az egy főre jutó tejfogyasztás országos átlagértéke hazánkban a mintegy 5000 km²-nyi átlagos kiterjedésű megyék vonatkozásában is nagy szóródást mutat. Ez az eltérés azonban az utóbbi öt évben csökkenő tendenciájú. (A szóródás terjedelme 66,1 literrel 55,7 literre csökkent.) 1976-ban, és 1980-ban Vas megye vezetett az egy főre jutó fogyasztásban, és mindkét időszakban Szabolcs-Szatmár megye állt a rangsor végén.

Csongrád megye 1976-ban a második helyen állt. Ekkor kapcsolták be a tanya-központokat is az ellátásba és benne volt a jugoszláv turisták által elfogyasztott tej és tejtermékek mennyisége is. 1980-ban azonban már Vas, Győr-Sopron, Szolnok, Békés megyék valamint Budapest előzték meg.

Budapest és Csongrád megye egy főre jutó átlagos fogyasztási értéke lényeges eltérést mutat a főváros javára. Ez a differencia 1976-tól 1980-ig az alábbi módon alakult:

1976-ban	18,5 liter/fő
1977-ben	13,8 liter/fő
1978-ban	9,7 liter/fő
1979-ben	15,4 liter/fő
1980-ban	15,9 liter/fő

A fenti idősorból kitűnik, hogy 1976-tól először csökkent, majd ismét nőtt Csongrád megye fővároshoz viszonyított fogyasztási szintje.

Érdekes tanulmányozni, hogy az ország különböző térségei (pl. a megyék) milyen átlagos (tej- és tejtermékfogyasztási szintet mutatnak (2. táblázat). Itt megjegyezzük, hogy a magasabb fogyasztási szint kialakulásában, nem a fogyasztói tej volumenének számottevő többlete játszik szerepet, hanem az egyes termékek részesednek nagyobb arányban az összes fogyasztásból.

Ha összevetjük az egy főre jutó lakossági összes tej- és tejtermékfogyasztás megyénkénti alakulását az iparosodottság mértékével akkor megállapítható, hogy köztük nincs összefüggés. Így pl. a két legiparosodottabb megye (Borsod-Abaúj-Zemplén, és Komárom) 155,5 l-es fogyasztási szinttel a középmezőnyben helyezkednek el, ugyanakkor a legkevésbé iparosodottak közül Bács-Kiskun, és Hajdú-Bihar a középmezőnyben, Szabolcs-Szatmár az utolsó helyen, Somogy pedig az él-

mezőnyben áll. Azt is megvizsgáltuk, hogy az infrastruktúra komplex fejlettségét kifejező mutató és a tejfogyasztás között van-e összefüggés. Eerre vonatkozóan ugyan-csak meg kell jegyeznünk, hogy igen laza a kapcsolat. (Bár Szabolcs-Szatmár megye szociális infrastrukturális elmaradottsága együtt jár a legalacsonyabb tejfogyasztási értékkel.)

Reprezentatív vizsgálataink viszont arra engednek következtetni, hogy a családok jövedelme, valamint képzettségi szintje, erősen motiválja a tej- és tejtermék-fogyasztást. A magasabb műveltségi szintű családok tudatosan törekednek arra, hogy táplálkozásuk megfelelőbb legyen.

Ahhoz azonban, hogy a VI. ötéves terv végére az egy lakosra jutó átlagos tej- és tejtermékfogyasztás szintje, a vajjal együtt 200—215 literre emelkedjék a mező-gazdaságnak, a tejiparnak és a termékeit értékesítő kereskedelemnek össze kell fognia. A mezőgazdaságnak megfelelő tenyészanyag biztosításával tovább kell növelnie az egy tehénre jutó átlagos tejhozamot oly módon, hogy közben a tejtermelés gazdaságossága is javuljon. Szélesebb körben kell elterjeszteni a jól bevált tartási és takarmányozási technológiákat, és végül a megtermelt tej kezelését, hűtését és tárolását is, az elvárásoknak megfelelően kell biztosítani.

A jelenlegi helyzetben nem új tejüzemek építése a feladat, hanem a specializáció fokozása, a megfelelő profiltisztítás, új korszerű termékek megjelentetése, a minőség javítása és a kulturált, vonzó kiszolgálás biztosítása. Az ágazat ezen elvárások teljesítéséhez felkészült. A fogyasztók naponta tapasztalják a javuló, de többé-kevésbé kiegyensúlyozott minőségű áru kínálatot, a termékstruktúra rugalmas alakítását, a termelés megújítását és eltolódását a korszerűbb termékek felé. A fentiekén kívül a technológia fejlesztésével szükséges a hosszabb szavatosságú termékek gyártása is.

A kereskedelem legfőbb feladata az ipartól kapott termékek értékesítése oly módon, hogy az minőségi romlás nélkül jusson el a fogyasztókhoz. Ennek érdekében teljesebbé kell tenni a hűtőláncot, és növelni a hűtőpultok kapacitását stb. A széles választék biztosítása, a fogyasztók változó igényeihez való alkalmazkodás, az új vagy módosított termékek megismertetése is elősegítheti táplálkozási struktúra javulását.

IRODALOM

- [1] A tejipar VI. ötéves terve. Tejipari Vállalatok Trösztje. Kézirat. Bp. 1981. 1982.
- [2] Magyarország statisztikai zsebkönyve. KSH. Bp. 1982.
- [3] Statisztikai Évkönyv. KSH. Bp. 1982.
- [4] Területi Statisztika KSH. Bp. 1982.
- [5] Az egy főre jutó tej- és tejtermék fogyasztás statisztikája a Tejipari Vállalatok Trösztje. 1983. Kézirat.

ДIE VERÄNDERUNG UNSERER ERNÄHRUNGSSTRUKTUR NACH DER BEFREIUNG UNGARNS MIT BESONDERER BERÜCKSICHTIGUNG DER ZEITLICHEN UND TERRITORIALEN GESTALTUNG DES KONSUMS AN MILCH UND MILCHPRODUKTEN

JOLÁN ABONYI-PALOTÁS—KÁROLY MOHOLI

Die Ernährungsstruktur der Bevölkerung aller Länder wird von mehreren Faktoren beeinflusst (Gestaltung des Lebensstandards, nationale Gepflogenheiten, Traditionen, Familieneinkommen usw.).

Die vorliegende Arbeit demonstriert die in den letzten Jahrzehnten im Konsum der wichtigsten Lebensmittel (Fleisch, Fisch, Fette, Eier, Milch und Milchprodukte, Zucker, Kartoffeln, Mehl und Reis) eingetretenen Veränderungen.

Die Untersuchungen lassen feststellen, dass mit der Verbesserung der Lebensverhältnisse wesentliche Veränderungen in der Struktur des Lebensmittelverbrauches der Bevölkerung eingetreten sind.

Eingehend erörtert werden die zeitliche und territoriale Gestaltung des Konsums an Milch und Milchprodukten. Die Analyse der Situation in den Komitaten führt zu der interessanten Feststellung, dass zwischen der Industrialisiertheit und dem Milch- und Milchproduktekonsum kein Zusammenhang besteht. So stehen z.B. die beiden stärkstindustrialisierten Komitate (Borsod und Komárom) nur im Mittelfeld, während das Komitat mit zu den ersten gehört. Auch die Korrelation zwischen Infrastruktur und Milch- bzw. Milcherzeugnissen ist überaus locker. Die repräsentativen Untersuchungen haben aber ergeben, dass das Einkommen und der Bildungsstand der Familien den Milch- und Milchproduktekonsum stark motiviert. Die Familien höheren Bildungsstatus' streben bewusst die Ausgestaltung einer möglichst gesunden Ernährungsweise, der gesündesten Nahrungsstruktur, an. Abschliessend fasst die Arbeit die Aufgaben der Landwirtschaft, der Industrie und des Handels zusammen, die im Interesse einer Verbesserung der Ernährungsstruktur notwendig sind.

ИЗМЕНЕНИЕ СТРУКТУРЫ ПИТАНИЯ В ПЕРИОД ПОСЛЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ ПРИ УЧЕТЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО И ВРЕМЕННОГО ФОРМИРОВАНИЯ ПОТРЕБЛЕНИЯ МОЛОКА И МОЛОЧНЫХ ПРОДУКТОВ

АБОНИНЭ ЙОЛАН ПАЛОТАШ—КАРОЙ МОХОЛИ

На структуру питания населения любой страны оказывают воздействие многочисленные факторы (формирование жизненного уровня, национальные обычаи, традиции, семейный доход и др.).

Данная работа рассматривает изменения, происшедшие за последние десятилетия, в потреблении наиболее важных продовольственных продуктов (мяса, рыбы, жира, яиц, молока, молочных продуктов, сахара, картофеля, муки и риса).

На основе исследований можно установить, что в связи с улучшением жизненных условий в структуре потребления пищевых продуктов произошли существенные изменения.

Наша работа более детально рассматривает вопрос территориального и временного формирования потребления молока и молочных продуктов. Анализируется положение в различных областях страны: авторы пришли к любопытному выводу о том, что нет взаимозависимости между индустриализацией и размером потребления молока и молочных продуктов. Например, две наиболее развитые в промышленном отношении области — Боршод и Комаром — находятся лишь на среднем уровне, в то время как область Шомодь — на верхнем уровне потребления этих продуктов. Между индустриализацией и потреблением молочных продуктов также наблюдается слабая взаимосвязь. Однако репрезентативные исследования привели к тому, что потребление молока и молочных продуктов в сильной мере мотивируется формированием семейного дохода и уровнем образованности семьи (т. е. культурным уровнем). Члены семьи с более высоким культурным уровнем сознательно стремятся к формированию наиболее полезной для здоровья системы питания.